

Naalakkersuisut siulittaasuata Hans Enoksenip ammaanermi oqalugiaataa
(Naalakkersuisut siulittaasuut)

Ataqqinartuq Inatsisartut siulittaasuut, ataqqinartut Inatsisartunut ilaasortat Kalaallit Nunaannilu innuttaasut.

Inatsisartut ataatsimiilerneranni tikilluaqquneqarnitsinnut qujanaq.

Piffissami matumanerpiaq nunatta naalakkersuinikkut ingerlanneqarneranut aqunneqarneranullu tunngasut allannguutissat pingaaruteqartut piviusunngortinniarlugit sulissutigineqaleruttoq.

Kommunit kattussuunnerat januarip aallaqqaataa 2009 piviusunngortussaavoq, massakkullu Ikaarsaariarnermi ataatsimiititaliani sisamaasuni tamatuma piviusunngortinneqarnissaa ulapputigineqaleruttoq.

Namminersorneq Nunatsinni atortuulersinneqassanersoq novembarip 25-anni 2008 innuttaasunik taasititsisoqarnissaa sioqqullugu paasisitsiniaaneq partiinit peqataaffigineqartoq ingerlanneqaleruttoq. Ilaannit oqaatiginiarneqarpoq piffissaq sivikitsuararsuaq atorlugu paasititsiniaasoqartoq, Naalakkersuisullu angertitsiniapallaannartutut oqaatiginiarneqarlutik.

Namminersornermik siunnerfeqarnerput 1999-imiilli aallartipparput, taamani kalaallit namminneerluta Namminersorneq pillugu Isumalioqatigiissitamik pilersitsigatta. Suliami tassani innuttaasut tusarniarneqarput, ilaatigut Namminersorneq pillugu Pisortaqarfiusimasumit innuttaasunik ataatsimiititsisarnepassuit ingerlanneqarlutik. Taakkunuunatigut kingusinnerusukkat kalaallit qallunaallu Namminersorneq pillugu Isumalioqatigiissutaliamut piumasarisassavut ilaatigut erseqqissarniarsimavagut.

Tassa Namminersornerup imarisassai piumasaqaatigisavullu sivikinnerpaamik ukiuni qulingiluani eqqartorpagut. Namminersorneq innuttaasunit akuersissutigineqassappat ukiorpassuarni eqqartortuarsimasagut piviusunngortinneqarsinnaalissapput, soorlu makkuusut:

- inuiattut akuerisaaneq
- kalaallisut oqaatsigut pisortatigoortumik oqaasiussasut naqissuserneqassaaq
- nunap pisuussutaanut tamanut piginnittussaaneq
- annertunerusumik oqartussaassuseqarusunneq
- namminiilivissinnaanissamut, taamaalillunilu nunatta naalagaaffinngorsinnaanissamut, periarfissaqartitaarusunneq anersaajummat

Namminersornerup eqqunneqarnissaanut naaggaartunit ersisaarutigineqarpoq Namminersornermut ikaarsaariarnissatsinnut akissaqanngitsugut. Akisussaaffeqarfiit

Danmarkimiit tigusinnaasagut qaqugu tigussanerigut Inatsisartut Naalackersuisullu aalajangissavaat.

Akissaqassuserput pisinnaassuserpullu naapertorlugit oqartussaaffinnik tiguisarumaarpugut, taakkumi qularnaaqqaanngikkutsigit akisussaassuseqanngitsuliornerussaaq.

Maannakkut aalajangiusimavarput Aatsitassaqaqarnermut Ikummatissaqaqarnermullu akisussaaffiit siulliullugit tiguneqarnissaat. Taamaaliornissamut piareersimavugut nukissaqarluarlutalu.

Alloriarnissamut – allatut oqaatigalugu ineriartoqqinnissamut – nangaasaarisarnerit uniffigissagutsigit ingerlariaqqissinnaajunnaassaagut. Assersuutigiinnarlugu ingerlatsinitsigit ajornartorsiuteqaqarnerput pissutiginnarlugu Namminersornerullutik Oqartussaaneq atuutinneqalersimannikkaluarpat ullumikkut ilinniarfeqarfippassuit pigilersimasavut pilersinneqarsimassanngikkaluarput.

Kinaluunniit akisussaaffimmik annertunerusumik tigusigaangami imminut piunaffiginerulersarpoq, tamatumalu kingunerisaanik pisinnaassuseq nammineersinnaassuserlu pissusissamisoortumik annertusarneqartarpoq.

Tamannarpiaq ukiuni 30-nngulersuni Namminersornerullutik Oqartussaaneq atuunnerani malugaarput. Akisussaaffimmik annertunerusumik tigusinitta aammalu ilinniagaqassutsitta qaffassarnerata kingunerisaanik imminut pilersorsinnaassuseqarnerput malunnaatilimmik pitsanngoriartissimavarput.

Tamanna nuannaarutissaallunilu tulluusimaarutissaavoq, taamaakkaluartorlu inuiaqatigiittut immitsinnut sulii piunaffiginerusariaqarpugut. Ilinniarluarnerusariaqarpugut sullerinnerulertariaqarlutalu, taamaaliornitsigummi immitsinnut pilersorsinnaassuseqarnerput oqartussaaffiginerpullu annertusassagatsigu.

Taamaattumik Naalackersuisut kissaatigalugulu naatsorsuutigaat innuttaasut ukiamut taasinerimikkut novembarip 25-ani Namminersornerup atortuulersinneqarnissaa akuersissutigissagaat. Namminersornerullutik Oqartussaaneq pillugu inatsisip ineriartornissamut periarfissiissutigisai tamakkersimalerpagut, taamaattumillu Namminersornermut ikaarsaarianngikkutta uninngaannalissaagut inuiaqatigiittullu ingerlariaqqissinnaanerput killeqartorujussuanngussalluni.

Aamma Naalackersuisuni pilersaarutigaarput Nunatta qaquguugaluarnersoq Naalagaaffinngornissaanut piareersaasiarnerit aallartinneqartariaqalersut. Matumani eqqarsaatigaara inatsisinik tunngaviusunik suliaqartussanik pilersitsinissaq, suliasarmi taanna annertuupilussuussaaq ukiorpassuarnilu suliarineqartariaqassalluni. Kisianni massakkut pingaarnerpaatut Namminersornerup akuersissutigineqarnissaa atuutitinneqalernissaalu sulissutigisariaqarparput.

Periarfissaq manna atorlugi, Namminersorneq pillugu Isumalioqatigiissitami ilaasortat aamma ukiut ingerlanerini ilaasortaasarsimasut, qujassuteqarfigaakka suliap kusanartumik inerneqarneranut.

Isumalioqatigiissitap sulinerata ingerlanerani aporfinnik nalaassisoqaraanngat sulinerlu ingerlariaqqissinnaajunnaarluni, Nunatsinniit ilaasortat allorissaaqatigiilluarlutik

suleqatigiilluarlutillu ataatsimoorsinnaassusertik nukittoqutigalugu ajunngilluinnartunik angusaqartarput, kisiannili tamatigut aporfimmik saqqummersoqartorlu taamaaliortarneq Kalaallit Nunaannut angusaqaataalluarpoq.

Naalakkersuisut kajumissaarutigissavaat anersaaq taanna anersaaralugu, innuttaasut taamatut aamma ataatsimoortigalutik, Namminersorneq pillugu suliaq piviusunngortikkumaaraat.

Qujanaq.

Namminersorneq akuersissutigineqassappat nukinnik piffissamillu atuilluarnissaq qulakkeerniarlugu Naalakkersuisoqarfiit ataanni susassareqatigiiffeqartut ataqatigiiffeqartullu nukittorsaavigineqassapput.

Tamatumani pineqartut tassaapput aatsitassarsiornermut uuliasiornermut, suliffeqarnermut inuussutissarsiutinullu ilinniartitaanerut, nunanut allanut kiisalu inatsiseqarnermut tunngasut.

Tunngavissaqarluartumik Naalakkersuisut ilimagaat ukiuni aggersuni aatsitassarsiorfiit arlaqartut aallartinneqarnissaat taakkulu annertuumik suliffissanik nutaanik pilersitsiviussasut.

Aatsitassarsiornermut tunngatillugu sulisinnaasut Nunatsinni najugaqavissut amerlanerpaat sulisorineqarnissaat angujumallugu ullumikkut suliffeqarnerup inuussutissarsiutinullu ilinniartitaanerup imminut ataqatigiissinneqarnerat suliniutigineqarpoq.

Siunissami aatsitassarsiornissami uuliasiornissamilu ukiut amerlanngitsut qaangiuppata Nunatsinni sulisussanik pisariaqartitsilissaagut, pingaartumik taamatut suliaqartussanik ilinniarsimasunik.

Piareersimaffigisariaqarparput inuiaat nunanit allaneersut amerlasuut Nunatsinnut suliarlorlutik tikeralemissaat. Taamaattumik nunanit allaniit suliarortartussat pillugit qanoq atugassaqartinneqarlutik Nunatsinni sulliffeqarnermik pissutigalugu Nunatsinni najugaqarallartarnissaat peqqissaarluinnarluni aqqissuunneqassaaq, kissaatigisatsit aatsitassarsiornermik uuliasiornissamillu ingerlataqartoqarnissaanut iluaqutaasumik aamma Nunatsinni qangaaniilli inuusaasitsinnut kulturitsinnullu akorngusersuutaanngitsumik.

Inuiaqatigiinni sullissinermi ilinniagartuunik soorlu nakorsanik, ingeniørinik, napparsimasunik paarsisunik il.il. amigaateqarnerup nalaani, tamatumalu qaangerniarnerani nunani allamiut atorineqarnerulernissaasa ammanerusumik periarfissaqalernissaa aammattaaq piareersimaffigisariaqarput. Pisariaqanngilaq ilinniagartuut Nunatsinnut suliarortartut tamarluinnarmik Danmarkimeersuunnissaat.

Namminersorerullutik Oqartussani kalaallinik Naalakkersuisoqarfinni pisortanik atorfinitsiortorneq naammassineqareersoq malitseqartillugu kalaallinik pisortassanik piginnaanngorsaanerit nangillugit ingerlateqqinneqassapput. Tamatumani ingerlatseqatigiiffiit sulisoreriikkaminnik kalaallinik pisortassanik piginnaanngorsaanerit ingerlataqarnissaanik ingerlatseqatigiiffiit nangillugu ataatsimeersuarneranni Naalakkersuisut naammasseqqussavaat.

Peqatigisaanik sulisorisat kalaallisut oqaaseqanngitsut, pingaartumik qallunaat ukiorpassuarni Nunatsinniittussat, oqaatsitsinnik inuussaatsitsinnillu pikkorssarneqarnissaat aqqissuunneqassaaq aningaasaliiffigineqarlunilu.

Najugarisaq piffissami aalajangersimasumik qimakkallarlu allamut suliertortarnissaq siunissami annertuumik atugaalerumaartussa q naatsorsuutigaarput, soorlu assersuutigalugu aatsitassarsiorfinni suliffeqaraanni imaluunniit uuliasiorfinni suliffeqassagaanni.

Taamaattumik Nunatta iluani angallannerup pissutsinut nutaanut naleqqussarneqarnissaanut piareersalereertariaqarpugut, illoqarfiup nunaqarfiulluunniit angerlarsimaffigisap aamma suliffeqarfigisap akornanni pilertortumik, isumannaatsumik angallaneq siunissami ingerlanneqassappat.

Siunissami suliffeqarnerup aqqissuussaanerani sulisinnaasullu atorluarneqarnissaanut sulisinnaasut sumiiffimmiit sumiiffimmut allamut nuttarsinnaanissamut aqqissuussineq maannakkut atuuttoq annertuumik pingaaruteqartussavoq, maannamullu misilittakkat nalilersorlugit aqqissuussineq eqaallisarneqartariaqarpoq aqqissuussinermi atuisussat taamaallaat “matumut ataatsimut” saaffiginnittut sullinneqarfissaannik saaffiginniffissalerlugit, tassani suliffissarsiornermi, inissarsiornermi illutaarniarnermiluunniit, meeqqat nuuffigisassami paaqqinnittarfinni inissaqartinneqarnissaat il.il. sullissisoqartassalluni. Inuit nuukkumasut ikiorneqassapput aamma nalornilersinneqassanngillat.

Ilinniartitaanerup annertusaaffigineqarnera Naalakkersuisut aalajangiusimallugu ukiuni aggersuni ingerlatiinnarniarpaat. Siunnerfigaarput ilinniakkamik ingerlataqarnissami aporfiusartut akornutaasartullu annikinnerpaaffissaanut pisinniarneqassasut. Taamaattumik ilinniartut najugaqarfissaanik sanaartugassatut pilersaarutaareersut ukiuni aggersuni sanaartorneqartussat annertuut siuartinneqarput 2009-mi sanaartorneqarnerat aallartinneqartussanngorlugit.

Naalakkersuisut sakkortuumik kajumissaarutigissavaat piginnaasaqassutsip ilinniarsimassutsillu qaffarsarneranut atatillugu innuttaasut peqataalluaqqullugit ilinniakkamik imaluunniit piginnaanngorsarluni ilinniaqqinermik aallartitsinikkut.

Kunnigip peqqussutaatigut aalajangersagaq malillugu Nunatsinni Ilinniarnertuunngorniarfik pillugu malittarisassioqartussa q ullumikkut tassaavoq danskit ilinniartitaanermut ministeriat.

Ilinniarnertuunngorniarfik Naalagaaffimmiit Namminersornerullutik Oqartussanit 2009-mi januarip aallaqqaataani tiguneqarpat ilinniartitaaneq tamarmi Nunatsinnit akisussaaffigineqalissaaq.

Nunatsinni ilinniarnertuunngorniarfinnut aamma nunatsinni qaffasinnerusumik niuernikkut soraarummeertarnernut aamma qaffasinnerusumik teknikikkut soraarummeertarnernut inatsisiliornikkut aqutsisutullu qallunaat naalagaaffiat maannakkut oqartussavoq.

Danmarkimi ilinniarfiit taamaqatai assigalugit Danmarkimi ilinniarfinni ingerlaqqiffiusuni tamani kalaallinik ilinniarnermik ingerlataqartoqartarnissaanik Nunatsinni Ilinniarnertuunngorniarfiit Danmarkimi pisortatut oqartussat akornanni isumaqatigiissuteqarput. Kalaallit qallunaallu ilinniartut akornanni naligiissitsisoqarpoq, tamatumani tunngavisoq tassaavoq, Danmarkimi ilinniarnertuunngorniarfiit assigalugit, Undervisningsministeriap inatsisiliortutut oqartussaanera, ministeriaqarfillu taamaalilluni ilinniarfiit ilinniagaqalernissamut qanoq piginnaasaqassuseqartoqarnissaanut imaqartunik aalajangersaasarluni. Tassunga ilanngutissaaq Danmarkimi soraarummeernerme suliasat

atorneqartarnerat, pisariaqartitsinerlu naapertorlugu naleqqussarneqartartut, aamma soraarummeernermi naliliisartut censorit Danmarkimeersut Nunatsinni atorneqartarlutik. Kiisalu ministeriaqarfik Nunatsinni ilitersuisarlunilu nakkutilliinermik ingerlataqarpoq.

Qaffasinnerusumik ilinniagaqarnissamut isernissamut piunasaqaateqarfiusuni ilinniarfinnut kalaallit ilinniagaqartut aamma isersinnaanerit ilinniagaqalernissaallu qulakkeerneqarnissaa siunertaralugu Danmarkimi ilinniarfinnut ingerlaqqiffiusunut kalaallit qinnuteqartut pillugit Danmarkimi Nunatsinnilu ilinniartitaanermut oqartussat akornanni immikkut ittumik isumaqatigiissuteqarpoq.

Qinnuteqartoq ilinniarfimmuut pineqartumut pisortatigoortumik isernissamut piunasaqaatinik aamma Namminersornerullutik Oqartussanit isernissamut immikkut piunasaqaatinik naammassinnippat kiisalu Namminersornerullutik Oqartussaniit ilinniagaqarnersiutinik pisartagaqarsinnaappat qinnuteqartut Nunatsinneersut amerlanertigut ilinniarfimmuut isersinnaatitaasut amerlassusissai avaqqullugit isersinnaasarpur.

Malittarisassaliornissamut oqartussaaffiup tiguneqarnissaanut atatillugu ilinniarnertuunngorniarfiit nutarterneqarnissaannut suliaq ingerlavoq 2011-mi aggustimi atortuulersinnissaa siunertaralugu. Nutarterinerup atortuulersinnissaa tikillugu ukiumoortumik isumasioqatigiittoqassaaq, isumasioqatigiinnerlu siulleg ulluni makkunani Nuummi ingerlanneqarpoq. Ilinniartitaanermut Naalakkersuisoqarfiup, ilinniarnertuunngorniarfinni ilinniartitsisut pisortallu, ilisimatuut aamma Nunatsinni siunissami ilinniarnertuunngorniarfissaq pillugu immikkut ilisimasallit akornanni kinguneqarluartumik suleqatigiinnissamut oqaloqatigiinnissamullu isumasioqatigiinneq aallartiffiusaaq.

Ilinniartitaanikkut suliniutit piffissami aggersumi Naalakkersuisut nalilersoqqissaarniarpaat, peqqissaartumik misissorlugu pisinnaasat suut Nunatsinni siunissami pisariaqartinneqarnersut. Assersuutigalugu aningaasarsiornikkut ilinniagartuut, inatsisilerituut, nakorsat, kigutulerisut, ilinniartitsisut, palasit, ilagiinni sulisut, perorsaasut allallu ilanngullugit qassit Nunatsinni pisariaqartinneqarpoq paaseqqissaartariaqarparput.

Pisinnaasanik sunik pisariaqartitsisoqarnernik peqqissaartumik misissuineq 2009-p ingerlanerani suliarineqarluni naammassineqassaaq. Tamatuma nassataanik Naalakkersuisut anguniagassanik erseqqissumik saqqummiussissapput ilinniakkanik naammassinnittartut qanoq amerlatigisut naammassisaqartarnissaannik ilaatigut imaqartumik, aamma ilaatigut ilinniagaqartut annertunerusumik imminnut piunasaqaateqarfiusuni imaqartumik.

Ilinniartitaanerup iluani pisinnaasaqassutsinut aalajangersimasumik erseqqissumik anguniagaqarnissami ilinniagaqartussanut kajumissuseqarnerulersitsiniarluni pilerinarsaaneq ilaatinneqassaaq taamatullu ingerlatsisoqalernissaanut sunik ilinniagaqarneq aallaavigalugu ilinniartut qanoq aningaasalersorneqartarnissaat aamma allanngortiteriffiusariaqassalluni.

Pilertortumik allanngortinneqartussanut ilaavoq ilinniagaqartunut meeralinnut atugassaritinneqartut. Angajoqqaat meeralit ilinniagaqarniartut meeqqatik qimallugit najugaqarfimminniit aallartariaqartarput ilaqutariinnut annertuumik eqquisumik inooqatigiinnermi ajornartorsiutinik imaannaanngitsunik meeqqat qimanneqarnerisa nassataannik pilersoqartarpoq.

Meeqqat anaanaminnik ataaminilluunniit ilinniagaqarniarlutik aallartariaqartartunik maqaasisarput angajoqqaaminnullu asanninnermik amigaaqalersarlutik. Uagut

naalakkersuinermik suliaqartugut pinngitsoqarata tamatta ukiuni arlaqartuni meeqqanik sumiginnaasarneq akiorniarlugu annertuunik suliniuteqarpugut, taamaattumik ilinniartut inissaanik sanaartornissamik siuartitsinissaq ikorfartuutaalluassaaq.

Ilinniagaqarnermut atasumik meeqqanik qimatsisarneq ilungersunarmat Naalakkersuisut pilertortumik kommunit suleqatiserilersaarpaat ajornartorsiutip taassuma qaangerneqapallannissaa siunertarlugu.

Naalakkersuisut angorusuppaat ilinniartut inissaat nutaat sananeqartussat naammassineqarpata, meearisat ilagalugit najugarisaaq qimallugu illoqarfimmut allamut ilinniariartortarneq tamanit atorluarneqalissasoq.

Peqatigisaanik Piareersarfinni inuusuttut ilinniakkamik aallartitsinissamut piareersartut ilinniarnerminni ikorfartorneqarnerat annertusineqassaaq tassungalu atatillugu danskit tuluillu oqaasiinik ilinniartitsineq piorsarneqassaaq, ilinniakkamik aallartitsiniarnermi oqaatsinik pisinnaasaqassuseq qaffatsikkumallugu, ullumikkut ilinniakkamik aallartitsiniarnermi oqaatsit allamiut oqaasii aporfusarnerat ajornartorsiutaammat, ilaatigullu ilinniartut ilinniakkaminnik unititsiinnartarnerannik kinguneqartarluni.

Najugarisaaq qimannagu kommunit arlaqartut perorsaasunnngorniarluni ilinniartitaanermik ingerlataqarput ilinniartitaanerlu taamaattoq kalaallit oqaasii kisiisa atorlugit ingerlanneqarluni aamma paaqqinnittarfinni ukiuni arlaqartuni suliffeqareersunit misilittagaqarluartunit soqutigineqarluarluni ingerlalluarpoq.

Kommunit taamatut ingerlataqartut Naalakkersuisuniit qujaffigaavut ilinniartitsisut suleqatigilluarlugit perorsaasunnngorniarluni ilinniartitsinermik ingerlataqarnerannut, taamaaliornikkut inuit amerlasuut meeqqerinermik suliaqartut misilittagaqarluartut ilinniarsimasutit allagartaqalissammata.

Nunaqarfimmi najugaqartut sulisinnaasut qanoq amerlatiginerannik nuna tamakkerlugu ingerlanneqarpoq nunaqarfiit ataasiakkaarlugit nalunaarusiorfigineqarnerat aallartinneqareerpoq. Siunissami sulisussanik amigaateqaleratarsinnaanermut nunaqarfimmiut peqataassapput piffissami aalajangersimasumi nunaqarfitsik qimallugu suliarortarnissamut. Pingaaruteqarluinnarpoq peqqissaartumik piareersaasoqarnissaanik ilinniartitseqqittarnermut aningaasaliissutit, nuttarnersitsinissamut malittarisassat aamma angallannikkut aaqquussinerit siunissami taama ittumik atugaqalernissatsinnut naleqqussarneqarnissaat.

Nuannaarutissaasumik Namminersornerulluni Oqartussaanerup atuutilerneraniit ilinniakkamik ingerlataqartut aatsaat taama amerlatigaat, taamaattoqarneratalu ersersippaa Nunatsinni inuiaqatigiit uninngaannaratik allanngoriartortoqarnerani peqataalluurtut.

Ukiuni makkunani issittumi allanngoriartornerit nunanut allanut tunngasutigut assigiinngitsunik allannguipput. Nunarsuarmi silap kissatsikkiartornerata kingunerisaanik immami sikuerukkiartornera immakut angallannermik ammaasivoq taassumalu kingunerisaanik sillimaffigisassat avatangiisillu innarlerneqarsinnaanerat assigiinngitsutigut oqaluuserineqarneri aallartissimallutik.

Taamaammat Naalakkersuisut qallunaat naalakkersuisui peqatigalugit Qalasersuarmut nunat toqqaannartumik killeqarfeqartut peqatigalugit qulaani taaneqartut oqallisigaat maajimi ataatsimeersuarnermi Ilulissani pisumi. Issittumut tunngasut assigiinngitsut tassaassapput

ukiuni tulliuuttuni sammineqarumaartut - soorlulusooq aamma massakkut EU peqatigalugu oqallinneq issittumut tunngasut oqallisigalugit aallartissasugut.

Naalackersuinermik suliaqartut qaffasissumik inissisimasut ilaatigut nunaminni qullersat nunanit allaneersut aatsaat taama amerlatigisut Nunatsinnut ukioq manna tikipput, periarfissallu tamaasa atorlugit Nunatta soqutigisai, uagut ulluinnarni inuunitsinnut pingaarutillugit tikeraartitsinnut oqariartuutigisarpavut.

Naalackersuisuni qilanaaraarput Nunanut allanut tunngatillugu nassuiaatip Inatsisartuni suliarineqarneranut atatillugu tamakku pillugit sukumiinerusumik erseqqissaateqarnissarput.

CO₂-mik aniatitsinerup nassataanik, pingaartumik ikummatissanik atuinerup nassataanik silap kissatsikkiartorluni allanngoriartornera uagut Nunatsinni annertuumik malugaarput. Taamaattumik Danmarkip Kyoto-mi isumaqatigiissummik atsiugaqarneratigut Nunatsinni pisussaaffeqarnerput akisussaaffeqarnerpullu akueralugu CO₂-mik nunarsuaq tamakkerlugu aniatitsinerup annikillisinneqarnissaa suleqataaffigaarput.

Uagut Nunatsinni CO₂ aniatittagarput 1990-imut naleqqiullugu 8 procentinik annikillisinneqarnissaa pisussaaffittut akueralugu tiginikuuarput.

1990-ikkut aallartinneraniit innaallagissiornermi ikummatissat imerpalasut atorlugit ingerlanneqartoq maannakkut malunnaateqarluartumik erngup nukianik innaallagissiornermik taarseriartuaarneqarpoq, ullumikkullu innaallagissiornerup 40 procentiata missaa erngup nukia atorlugu ingerlanneqarluni. Erngup nukiliorfissat nutaat pilersaarutigineqartut ukiuni qaninnerni sanaartorlugit naammassippata Nunarput tassaalerumaarpoq nunarsuarmi nuna annertunerpaamik nukissamik minguitsumik pilersorneqartoq.

Ilisimavarput gassinik silamik kissatsitsisartunik aniatitsineq annermik nunanit suliffissuaqarfiusunit pinngortuummat, taamaalillunilu nunani taakkunani aningaasarsiornikkut ineriartortitsisinnaaneq atugarissaarnerlu aamma CO₂-mik aniatitsineq imminnut atalluinnartuummata.

Nunat suliffissuaqarfittut aammalu pisuutut taaneqartartut siuariarsinnaasimapput killilersugaanngitsumik suliffissuaqarnikkut ineriartorsinnaasimagamik.

Uagut Nuatsinni kissaatigaarput aningaasarsiornikkut ineriartortitsinissaq ulluinnarni inuunitsinni atugarisatta pitsaanerulersinneqarnissaat akissaqartikkumallugu, taamatullu ineriartortitsinissatsinnut Nunatta pisuussutaasa atorluarlugit iluaqutigineqarnissaat kisiat periarfissaraarput.

Taamaattorli Nunatsinni pinngortitap pisuussutaannik atorluaalluta iluaquteqarnissatsinnut anguniagaqarluta suliffissuaqarnermik, aatsitassarsiornermik uuliasiornermillu ineriartortitsinissarput CO₂-mik aniatitsinermut tunngatillugu piumasarisaasunut sakkortuunut ullumikkut Kyoto-mi isumaqatigiissummut naapertuutinnngitsutut isigineqartariaqarput

Naalackersuisut isumaqarput Kyoto-mi isumaqatigiissutip taartissaanik sila pillugu isumaqatigiissummik suliaqartoqarnerani aningaasarsiornikkut ineriartortoqarnissaanik inissaqartitsisumik aamma gassinik silamik kissatsitsisartunik aniatitsinissamik inissaqartitsisumik nutaamik isumaqatigiissusiortoqartariaqartoq. Naalackersuisut

isumaqarput taamatut periarfissiisumik isumaqatigiissuteqartoqassappat, nukimmik minguitsumik tunisassiorsinnaassuseq aallaavittut pingaartillugu isiginiarneqartariaqartoq.

Assersuutigalugu Alcoa Nunatsinni aluminiumik aatsitsiviliussappat nunarsuaq tamakkerlugu CO₂-mik aniatitsineq millisaavigineqassaaq, naak Nunatta namminerimi aniatitaa qaffariaateqassagaluartoq, tassami erngup nukia iluaqutsiullugu Nunatsinni aatsitsiviliorniarneq minguinnerungaarpoq, allani ikummatissat nalinniginnaasut atorlugit nukimmik atuilluni pilersitsinissaminngaanniit.

Naalackersuisut isumaqarput soorunami nunarsuaq tamakkerlugu CO₂-mik aniatitsinerup annikillisinneqarnissaanut Nunarput pinngitsoorani peqataassasoq, periarfissaqarfiaatigut ilaatigut teknologi nutaaliaanerpaat aamma avatangiisinut asattuussinerpaat atorlugit.

Kalaallit Nunaat nunat allat assigalugit siuariartussaaq aningaasarsiornikkullu ineriartorfiussalluni. Taamaattumik nunami sanilerisatsinni Island-imi aaqqissuussinerup assinganik Nunatta aaqqissuussiffigineqarnissa kissaatigaarput.

Naalagaaffiit Peqatigiit Københavnimi sila pillugu 2009-mi ataatsimeersuartitsineranni Nunatsinnit isuma tamanna tunaartaralugu nutaamik sila pillugu isumaqatigiissiortoqarnissaa Naalackersuisut sulissutigalugu aallarereerpaat.

Ukiuni aggersuni Nunatta ineriartortinneqarneranut sanaartugassanut aningaasaliissutissat milliardit arlaqartut Nunatta karsiata aningaasaliissutigisussaavai, pingaartumik attaveqaateqarnikkut pilersuinikkullu atortulersuutit, soorlu umiarsualiviit, timmisartunut mittarfiit, erngup nukiliorfiinut allanullu.

Taaneqareersut saniatigut Inatsisartuni isummerfigineqartussaavoq Nunarput aluminiumik aatsitsivimmut aningaasaliissuteqarnikkut piginneqataassanersoq.

Naalackersuisuni pingaartillugu ilisimatitsissutigissavara siunissami piginneqataalluta peqataanertigut aningaasalersueqataanissatsinnut siornatigulli immitsinnut annertuumik pisussaaffilernikuugatta.

Maannakkut uuliasiornissaq siunertaralugu misissueqqissaarnissamik akuersissutit Nunatta imartaanni qulingiluani assigiinngitsuni ingerlatseqatigiiffinnut tunniunneqareerput. Ingerlateqatigiiffiit taakku tamaasa Nunatta piginneqataaffigai, ingerlatseqatigiiffissuarni qulingiluani piginneqataassutsit 12 ½ procentiat Nunatsinnit pigineqarlutik.

Piginneqataassutsit taakku Nunatta pigilerpai uuliasiornissamut misissueqqissaarnissamut akuersissutit tunniunneqarneranni, tassalu aningaasanik akilerneqanngillat aamma ingerlatseqatigiiffiit taakku uuliaqarneranik ujarlerlutik misissueqqissaarneranni Nunarput aningaasanik akiliuteqassanngilaq.

Isumaqatigiissutit malillugit uuliamik Nunatta imartaanni nassaartoqarluni qalluisoqalernissaanut Nunarput piginneqataassutsinni naapertorlugit aningaasalersueqataasussaavoq, missiliorneqartullu malillugit ingerlatseqatigiiffimmut ataatsimut 2-3 milliardit koruunit tikillugit aningaasaliissuteqarnissaminut pisussaaffeqartussaavoq. Tassalu ajunnginnerpaamik angusaqartoqarluni imartani uuliasiornissamik misissueqqissaarfigineqartussatut akuersissuteqarfiusuni tamani uuliamik

nassaartoqarluni uuliamik qalluisoqalissappat aningaasaliissuteqarnissatsinnut pisussaaffeqartussaavugut.

Ullumikkut inuussutissarsiutit ingerlanneqareersut saniatigut Nunatta aningaasaqarnikkut imminut napatilernissaanut ilinniagaqarnikkut pisinnaasaqassutsip qaffarsarneqarnissaa, suliffissuaqarnikkut ineriartortitsineq, aatsitassarsiorneq uuliasiornerlu aqqutissaapput avaqqukkuminaatsut.

Tamanna tunngavigalugu avataaniit aningaasalersuisinnaasunik peqarnersoq aamma aningaasaleeriaatsit, piginneqatigeeriaatsit kiisalu periarfissaasinnaasut allat assigiinngitsut arlaqartut Naalakkersuisut misissorlugit aallartereerpaat. Ataatsimut isigalugu Nunat tamalaat akornanni aningaasalersuisartut assigiinngitsut attaveqarfigineqartut tamarmik malunnartumik kajumissuseqarput Nunatsinni siunertanut siuliani taaneqartunut aningaasaliissuteqarnissaminnut.

Aningaasarsiornerput 2005-imiilli malunnaatilimmik siuariartorpoq. Suliffissaaleqisut ikilimapput akileraarutigullu isertitat Nunatta kommunillu karsiinut nakkartartut amerlisimallutik. Taamaakkaluartoq 2007-imi aningaasarsiornerup kigaallanneranut takussutissat siulliit takuavut. Taamatut ingerlaneq 2008-p ukiuata siulliup affaani ingerlaannarpoq.

Suliassa qarfiit arlallit sulisussarsiortarnerminni ajornartorsiuteqarput. Assersuutigalugu sanaartornerup iluani peqqinnissaqarfimmilu sulisussaaleqineq atuuppoq. Suliassa qarfinni taakkunani sulisussaaleqinerup aningaasarsianik amerlanerusunik piumasaqarneq kingunereratarsinnaavaa. Taamatut aningaasarsianik amerlanerusunik piumasaqarneq suliassa qarfinnut allanut siaruaassinnaavoq aningaasarsiornikkullu siuariartornerup uninneranik kinguneqartitseqataasinnaalluni.

Aningaasat naleerukkiartuinnarnerat piffissami kingullermi nalinginnaasumik nunarsuaq tamakkerlugu annertusiartorpoq. Tassunga pissutaasoq tassaavoq annertuumik aningaasarsiornikkuk siuariartornerup nassataanik nioqqutissiassanik nioqqutissanillu, taakkununga ilanngullugit uulia inuussutissallu, annertuumik pisariaqartitsineq. Ukiuni makkunani aningaasat Nunatsinni naleerukkiartornerat aamma annertuvoq. Ikummatissallu akii qaffanneqaratarsinnaapput, KNI-p 2009-p naalernerani uuliamik nioqquteqarnerup aalajangersimasumik akeqartinneqarneranut isumaqatigiissutaa atorunnaarpat.

Ikummatissat akiisa qaffannerisa nassataanik pingaartumik aalisarnermik piniarnermillu inuussutissarsiuteqartut aningaasartuutaasa aamma uagut tamatta aningaasartuutitta qaffanneranik kinguneqarpoq. Taamaammat Naalakkersuisut utaqqivaat Aalisarnermut inatsisip nutarterneqarnissaa siunertaralugu isumalioqatigiissitap sulinerata naammassineqarnissaa tassungalu atatillugu aalisarnermik piniarnermillu inuussutissarsiuteqartut ataatsimut isigalugu iluarsiiissuteqarfigineqarnissaata Inatsisartuni suliarineqarnissaa qilanaaralugu.

2009-mut aningaasanut inatsisissatut siunnersuummi amigartoonnissaq missingersuutigineqarpoq. Taamatuttaaq 2008-mut aningaasanut inatsimmi amigartooruteqartoqarpoq. Amigartooruteqarnissamut annerusumik pissutaavoq Maniitsumi aluminiumik aatsitsiviliasap inissinneqarnissaanut ineriartortitsinermut aningaasartuutit amerlasuut. Aningaasartuutissarpasuit misissueqqaarnernut atorneqartussaapput aamma ilinniartut ineqarfissaasa nutaat sanaartorneqarnissaasa siuartinneqarnerat pissutaaqataavoq.

Naalakkersuisut erseqqissaatigissavaat aluminiumik aatsitsiviliornissaq pinngitsuussagaluarpalluunniit aningaasat misissueqqaarnenut atorneqartut annaanneqartussaangimmata, paasissutissalli pissarsiarineqartut nalilittut pigineqalissapput, pilersaarutinut allanut erngup nukia atorlugu pilersinneqarsinnaasunut siunissami atorneqartarumaartut.

Ukiuni makkunani aningaasaliissutit ataatsimut isigalugit Nunatta oqaluttuarisaanerani aatsaat taamak ilinniartitaanernut, inunnut isumaginninnernut peqqinnissarlu eqqarsaatigalugit amerlatigilerput. Naalakkersuisut taama salliutitsinermi naqissuserniarpaat innuttaasut atugarisaasa pitsanngorsartuarnissaat, taamaalilluni inuiaqatigiittut siuariartornissarput qulakkeerumallugu.

Nunatta karsia aningaasanik taarsigassarsiaqanngilaq allanilluunniit akilersugassanik akiitsoqanngilaq.

2009-mut aningaasanut inatsisissatut siunnersuummi ilinniartitaaneq, peqqinnissaq kiisalu meeqqat inuusuttullu suliniuteqarfigineqarnerat salliutinneqarlutik annertuumik pingaartinneqarput, aningaasanullu inatsisissami nutaamik suliniuteqarfissat taaneqarsinnaasut ilaatigut tassaallutik:

- kræftimik ulorianartumilluunniit allamik nappaatillit misileraataasumik katsorsarneqartarsinnaanerat (8,9 mio. kr.)
- palasit illuisa aamma oqaluffiit iluarsaanneqarnissaat (6,6 mio. kr.)
- illissap paavatigut kræftimut akiuussutissamik kapuinissaq, illoqarfimmi allami napparsimmavimmi uninngajartorluni angajoqqaat arlaannik ingiallorteqartarsinnaanermut ukiut killissartinneqartut 15-iniit 18-inut qaffanneqarnissaat, (1,7 mio. kr.)
- angajoqqaarsiaanermut akissarsiat qaffanneqarnissaat (qaammammut 3.298 kr.-iniit 4.123 kr.-inut)
- ilaqtariit 130.000 kr.-inik isertitaqartut meeqqanut tapisiaasa ukiumut 1.527 kr.-inik qaffanneqarnissaat ilaqtariillu 130.000 kr.-it aamma 180.000 kr.-it akornanni isertitaqartut meeqqanut tapisiaasa ukiumut 673 kr.-inik qaffatsinneqarnissaat
- ikiuutisiritinneqartartut 758 kr.-iniit 1.000 kr.-inut qaffatsinneqarnissaat
- Innarluutillit pillugit ilisimasanik katersuiffimmik siunnersuisarfimmillu sungiusaasarfittaqarlunilu iluaqusersuutinut immikkoortortaqarfittalimmik Nuummi pilersitsinissaq
- 2009-mi aallartinneqartunik 2011-milu naammassineqartussanik Nuummi, Qaqortumi, Aasianni, Sisimiuni, Ilulissani Narsamilu ilinniartut inissaannik sanaartornissaq, katillugit 138 mio. kr.-inik akeqartunik
- Perorsaanermik Ilinniarfiup Ilulissaniittup allineqarnissaa
- Nuummi ilusilersuinermi ilinniarfiliortoqarnissaa
- Inuussutissalerinermik Ilinniarfiup INULI-p Narsamiittup allineqarnissaa

Kommunit pillugit aqqissusseqqinnermi siunnerfigineqartutut sanaartorneq kommuninut tunniukkiartuarneqarpoq. Kommunit ilaat sanaartorneq tamarmiusoq Namminersornerullutik Oqartussanit tigunggikkaluarlugu suliassanik ataasiakkaanik tigooqqaapput. Taamatut arriitsumik tigusiartuarneq aqqiissutissaavoq naleqqulluortoq, tamatumuunakkut kommunit suliassamut piareersarnissaat aammalu Namminersornerullutik Oqartussat sulisorisanik atortorissarutinillu atorunnaarsitsiartuarneqataatsikkut periarfissinneqassammat.

Kommunit ataatsimeersuarneranni KANUKOKA-mi siulittaasup kommuniniit aallartitanut nalunaarutissaani takuneqarsinnaavoq ikaarsaariarnermi ataatsimiititaliat amerlanerit kissaatigigaat suliaasaqarfiit nutaat kommuninit nutaanit aatsaat tiguneqassasut naatsorsuutigisamiit kingusinnerusukkut. Ikaarsaariarnermi ataatsimiititaliat naliliipput isumalluutit atorluarneqarnissaat siunertaralugu kommunit nutaat isumannaatsumik qularnaatsumillu ingerlalerseqqaarneqarnissaat, suliaasaqarfiit massakkut tigummineqartut tunngavigalugit, isumannaarneqaqqaassasoq.

Ikaarsaariarnermi ataatsimiititaliat taamatut naliliinerat Naalackersuisut isumaqatigalu tapersorsorpaat, oqaatigineqassaarluni suliaasaqarfinnik kommuninut nuussiniarneq tassunga unitsinneqanngimmat, tassami kommunit allanngortiterneqarnerannut suliaasaqarfinnik kommunit tigusinissaat tunngaviulluinnarmat.

Naalackersuisut iluaraat taamaalilluni kommunini nutaani aaqqissuussinikkut iluarsartuussinissat pisariaqartumik piffissaqarluarluni eqqissillunilu pisinnaalenera, pisariaqartumik kommunimi sulisorisat tamarmik peqataatinneqarnissaat aamma taamaalilluni kommunit nutaat pilersinneqarneranni suliffimmi atugassarititat ajunnginnerpaamik isumannaarneqarnissaat qularnaarneqassammat.

Ineqarnerup iluani unammilligassaqarpugut. Inissiat nutaat ullutsinnullu naleqqunnerusut amigaatigaavut. Nuummi Tuapannguani suliaq iluatsilluartussanngortoq paasinarsisimavoq. Inatsisartut aningaasaqarnermut inatsisissaattut siunnersuummi Namminersornerullutik Oqartussat inissialiortiternerat annertusineqarsimavoq, tassalu Maniitsumi inissiat nutaat 125-t aamma Nuummi inissiat nutaat 300-t sananeqarnissaat pilersaarutigineqarpoq. Taakku saniatigut illoqarfinni arlalinni inissiat aserfallassimasut isaterneqarnerisa kingunerisaanik inissianik taartissanik sanaartortoqassaaq.

Sanaqateqarluni nammineerluni illuliortarnermut aaqqissuussineq 2009-ip ingerlanerani nutaamik naleqqussarlugu aaqqissoqqinneqarnissaa Naalackersuisut suliarilersaarpaat. Massakkut aaqqissuussineq ataatsimut isigalugu ajunngikkaluarluni qinnuteqartut aallarniutitut tigutsisissaannut aningaasanut tunngasut naleqqussarneqassapput, taamaalilluni nunaqarfimmi najugaqartut amerlanerusut aaqqissuussinermik atuisinnaanngorlugit.

Ukiuni tulliuttuni KANUKOKA kommuninngortussallu nutaat sisamat suleqatigalugit siunissami ineqarnerup ilusissaa suliarisussaavarput. Tamatumunnga atatillugu A/S Inissiaatileqatigiiffik INI-mi ilisimasat atorneqarnissaat atatiinnarneqarnissaallu pingaaruteqarpoq.

A/S Inissiaatileqatigiiffik INI-mut tunngatillugu Inatsisartunut pissusissamisoortippara ilisimatitsissutiginnissaa, ingerlatseqatigiiffimmi piaartumik immikkut ittumik ataatsimeersuortoqarnissaa Naalackersuisut noqqaassutigimmassuk. Immikkut ataatsimeersuarnermi pingaarnertut Naalackersuisut saqqummiutissavaat inigisamut attartukkamut akiliutit qaffanneqarnissaanut ilimasaarineq taamaatinneqassasoq, ingerlatseqatigiiffimmi aningaasartuutikillisaasoqassasoq aamma attartortut akiligassaqarnertik pissutigalugu inigisaminnit anisitaasartut pineqartarnerat nuanninngitsoq allanngortinneqassaaq. Ilaqutariit ajornartorsiortut ikiorneqartariaqarput aamma inuttut ataqinassuseq naleqassuserlu mianerisariaqarput.

Tamatuma saniatigut ininik attartortut peqatigiiffiisa kattuffiata aallartinnissaata qulakkeerneqarnissaa siunertaralugu Naalakkersuisut ataatsimeersuarnermi saqqummiussaqaassapput, kattuffiup siunissami ininik attartortut soqutigisaannik sulilluarsinnaasup ingerlalluartullu pilersinneqarnissaa qularnaarlugu, taamaalilluni atuisut A/S Inissiaatileqatigiiffik INI-mik nakkutilleeqataalerluni.

Angallannerup iluani mittarfinnik sanaartornissamut nutarterinissamullu inatsisissatut saqqummiunneqassaaq. Inatsisissatut siunnersuutip nutaap saqqummiunneqarneratigut aningaasalersueriaatsit piginnittooriaatsillu nutaat atorneqarnissaat siunnerfigineqarpoq, taamaalillunilu soqutiginnittut, kommunit taakkununga ilaallutik, mittarfinnik aningaasalersuinissamut ingerlatsinissamullu suleqataasinnaalernissaat periarfissinneqassaaq.

Inuunerinnissamut timersorneq aqquussaavoq pingaaruteqartoq. Timersorneq aqqiissuunneqarpoq annermik inuit namminneq kajumissusiat aallaavigalugu sulinerisigut. Naalakkersuisut ilisimavaat ukioq manna timersortartut unammiartorlutik angalanissaat aporfinnik arlaqartunik pilersartunik ajornartorsiorfiusartoq, pingaartumik angalanermi akit eqqarsaatigalugit.

Ajornartorsiut tamanna peqatigiiffinnut allanut aamma atuuttoq uteqqittumik pinnginnissaa siunertaralugu Naalakkersuisut suleqataajumapput ajornartorsiutit qulaajarneqarnissaannut timersoqatigiiffinnit angalatitseqatigiiffinniillu peqataaffigineqartumik aqqiissuteqarnissaq siunertaralugu.

Nalunaarasuartaateqarnermut tunngatillugu ilisimatitsissutigisinnaavara, Islandip, Kalaallit Nunaata Canadallu akornanni immap naqqatigut kabeliliinikkut siunissaq annertuumik pissanganartoq tikittussaagatsigu. Immap naqqatigut kabeli internettimut attaveqarnerup saniatigut allarpassuarnut atortussaavoq – tassaavormi siunissamut siuariartornissamut isaariassarput.

Uliamut akit qaffakkaangata tamanna tamatta malugisarpaput. Ataavartumik nukissiuutininik atuinisigut siuttunngorsinnaavugut, kiisalu nukissiuuteqarneq pitsaasumik ilusilersinnaallugu.

Tamanna pissutigalugu ataatsimiinnermi matumani suliffissuit erngup nukianik atorluanaanerat pillugu inatsisissatut siunnersuummik Naalakkersuisut saqqummiussaqaassapput. Taamaalilluni suliffissuit suliffeqarfiillu nukissiuutininik ataavartumik atuisut pilersitsinnissaannut sinaakktissat pilersinneqassapput. Naalakkersuisut isumaat malillugu Nukissiorfiit aktiaatileqatigiiffinngorunik nukissiornermi ineriartortumi pisussaaffimminnik ullumikkornit pitsaanerusumik naammassisaqarsinnaassasut. Taamaattumik Nukissiorfiit aqqiissuussaananerat 1. januar 2009 aallarnerfigalugu allanngortinneqarnissaat Naalakkersuisut siunnersuutigaat.

Aamma ineriartornerup innaallagissamut, imermut kiassarnermullu akit sunniuteqarfigisussaavai. Assigimmik akeqartitsinerup atorunnaarsinneqarneranik naliliineq siunissami akit ilusissaannut oqallisissiatut Naalakkersuisunit suliarineqarpoq. Ataatsimiinnermi matumani siunissamut ungasissumut nukissiuuteqarneq pillugu nutaamik naalakkersuinikkut ingerlatsilernissaq, inuussutissarsiutinik ineriartortitsinissamut periarfissiisumik aammalu atuisunut akinik tutsuiginartunik pilersitsiviusussamik isumaqatigiissuteqarnissaq Naalakkersuisut kissaatigaat.

Aalisarneq Kalaallit Nunaata inuussutissarsiutaatut pingaarnerpaatut inuiaqatigiit aningaasaqarniarnerannut annertuumik sunniuteqarpoq. NAFO-mit sinerissap qanittuani qaleralaqassutsimut biologinit Qeqertarsuup Tunuani siunnersuineq 12.500 tonsiniit 8.800 tonsinut annikilleriarsimavoq. Tunumi avataasiarluni qaleralinniarnermi ICES-mit qaleralinniarnermut siunnersuineq 15.000-iniit 5.000 tonsinut appariarsimavoq. Taakkununga 2009-imut saarullinnut biologinit avataasiarluni sinerissallu qanittuani siunnersuineq 0 tonsinut aalajangiunneqarsimavoq. Tamakku saniatigut naatsorsuutigineqassaaq raajanut siunnersuineq ukioq kingullerminngarnit annikinnerussasoq.

Aalisarneq pillugu inatsisip iluarsartuunneqarneranut atatillugu Naalakkersuisunit Aalisarnermut Ataatsimiititaliarsuaq pilersinneqarsimavoq. Aalisarnermut Ataatsimiititaliarsuup sulinini aallartissimavaa tassani nalilerneqassalluni siunissami Kalaallit Nunaannut aalisarnikkut sinaakkusiussat qanoq isikkoqassanersut. Aalisarnermut Ataatsimiititaliarsuup naatsorsuutigaa sulinini naammassisimassallugu ukiup matumap naalernerani, Naalakkersuisuniillu ataatsimiititaliap nalunaarusiassaa inassuteqaatissaalu qilanaaralugillu isumalluarfigaagut.

Kinguppaat pillugit isumasioqatigiissimanerup kinguneranik "Karlsen-gruppe"-mik taasaq pilersinneqarpoq taannalu inassuteqaatiminik Naalakkersuisunut Inatsisartunullu tunniussereerpoq. Maannakkut aalisarnermik ingerlatsisunit kissaatigineqarpoq aalisarnikkut aqqissuussinerup pisariaqartinneqartumik allanngortinneqarnissaa. Tassunga atatillugu aalisarnikkut inuussutissarsiutip suli pimoorusaanerulernissaanut periarfissaat eqqarsaatersuutigineqassapput, taamaalilluni inuussutissarsiut pisariaqartinneqartunik sinaakkuserneqassalluni imminut akilersinnaasumik inuussutissarsiutinngornissaminut, naak uuliap akia qaffakkiartoraluartoq. Naalakkersuisut isumaqarput Kalaallit Nunaannut aalisarnermut siunissaq uaniittoq annertunerusumik pimoorusinerulernissamiittoq tunisassianillu pitsaasunik tunisassiornerulernissami.

Aalisakkanik tunisassiorneq Nunatsinni pingaarutilerujussuuvoq, Naalakkersuisunili ajuusaarutigeqisatsinnik suli tusartarparput aalisakkat pisarineqartut ilaat tunisassiarineqartussaagaluit igiinnarneqartartut, sulisussaaleqineq pissutigalugu. Tamannalu akuersaarneqarsinnaanngilluinnarpoq. Aamma suli aalisagaq tamarmiisoq tunisassiarineqarneq ajortoq. Tamanna pisuussutinik pitsaasumik atuinerrunngilaq, pisariaqarporlu aalisakkap tamarmiisup, tassa nerpiata, niaquata, erlaviisa, tinguisa, amiata perlukuisalu aningaasarsiutigineqalernissaat siunertaralugu ineriartortitsisoqartariaqarpoq. Naalakkersuisut kaammattuutigeqqissavaat aalisakkanik tunisassiorfiit, aalisartut sulisartullu imminnut suleqatigiillutik tulaassuinissaq tunisassiornissarlu pillugit pilersaarusoqatigiittaqqullugit, ajunnginnerpaamik aalisakkat pisarineqartut aningaasarsiutigineqarnissaat angujumallugu. Nunatsinni inuussutissarsiutit pingaarnersaanni pikkorinnerusariaqarput.

Aamma tamatsinnut piumasariuartariaqarparput piniakkanik nunamillu akisussaassuseqartumik paarinnilluta atuissagatta. Piniakkanik nunamillu atuinitsinni kukkuluttornerit tamatsinnut ajornartorsiutinik nassataqarsinnaasunik sakkortuumik isiginiarneqartarput.

Piniartuuneq inuutissarsiutaasariaqarpoq piniartunut tulluusimaarutaasoq ataqinartorlu qangaaniit ileqqunik tunngavilik.

Ukioq manna Arfanniarnermut Ataatsimiititaliarsuup ataatsimiinnerani angusat nuannersunik pakatsinerlu ilaqartut Naalakkersuisut sinnerlugit oqaatigerusuppakka. Ilaatigummi pissarsiarineqarpoq ukiuni tullerni tallimani ukiumut arfiviit marluk pizarineqartassasut. Arfivik 1938-miilli eqqissimatitaasimavoq. Naalakkersuisut Kalaallit Nunaata ukiumut qipoqqarnik qulinik pisaqartarumalluni kissaateqarneranik, massa Arfanniarnermut Ataatsimiititaliarsuup tassunga tunngatillugu piumasaqaatai tamarmik naammassineqarsimagaluartut, Arfanniarnermut Ataatsimiititaliarsuup akuersisimannginnera assut pakatsissutaavoq. Ukioq mannali angusatigut arferup neqaanik pissarsiassaq aatsaat taama angitigisoq pissarsiarineqarpoq, tassa 614 tons pissarsiarineqarmata, 2007-imi 540 tonsinnaat pissarsiarineqartut. Naalakkersuisut Nunanut allanut ministeri Kalaallit Nunaata Arfanniarnermut Ataatsimiititaliarsuarmit anisinnaaneranut periarfissanik misissuequllugu qinnuigaa, nalilernerqarmammi Kalaallit Nunaata soqutigisai Arfanniarnermut Ataatsimiititaliarsuarmit soqutigineerukkaluttuinnartut. Tamatumunngalu peqatigitillugulu Kalaallit Nunaata NAMMCO-mi ingerlatani pingaernerutinnialerpai.

EU kommissionip puisit amiinik EU-mut eqqusseqqusiunnaarniarnera Naalakkersuisut arajutsinaveersaarluinnarpaat. Taanna Inuit immikkut akuersissuteqaraluartut EU kommissionip aalajangiinera Naalakkersuisut assut pakatsissutigaat. Naalakkersuisummi naliliipput taamatut pisoqaraluartoq tamanna uagutsinnut iluaqutaanavianngitsoq ajoqutaaginnassallunili, taamami pisoqareernikuuvoq 70'-80'-ikkunni. Taamaattumik suliaq taanna Naalakkersuisut malittareqqissaarniarpaat pisariaqartunillu iliuuseqarumaarput suliaq EU-p Ministerrådeani Parlamentimilu suliarineqaleqqinnginnerani, tassunga atatillugu puisinniarneq pillugu paasisitsiniaanermik ingerlatseqqinnikkut.

Silap kissatsikkiartornerata kingunera aamma maani nunalerinikkut inuussutissarsiutinut malunniukkiartorpoq. Nunarsuarmit silap kiatsikkiartornera imminut nerukkaatissanik pilersornermut ukiuni kingullerni marlussunni sunniuteqarnerluppoq. Nerukkaatissiorneq annertuumik annikilleriarsimavoq, nalinginnaasumit 40-50%-imik appariarsimasoq savaatillit nunalerinermullu siunnersorteqarfimmit nalunaarsuutit takutippaat. Nersutaatinut nerukkaatissaqarnissaq inatsisikkut piumasaammat nerukkaatissat amigaatigineqartut nunanit allanit pissarsiarinissaat pisariaqalersimavoq.

”Kalaallit Nunalerinikkut aningaasarsiornera nalunaarusiornera” Naalakkersuisunit piumaneqarsimasup inerneraa sammisat politikikkut suliarineqartariaqartut, taakkualu inatsisartuni ilaasortaanut upernaap ingerlanerani saqqummiunneqarput. Nalunaarusiami erserpoq inuussutissarsiut aningaasarsiornikkut annertusiartortoq, kisiannili siuariartorneq tamanna ingerlaannassappat, aammalu inuiaqatigiillu ineriartornerat eqqarsaatigalugu ukiorpassuarni aningaasaliiffigineqartarnissaa pisariaqarpoq, tamannalu ukiaq manna Inatsisartut ataatsimiinneranni suliaralugulu isummerfigissavarput.

Aningaasarsiornikkut misissuinermit nalunaarusiami inassutigineqartut ilagaat Neqi A/S-ip aaqiivigineqarsinnaanera, Naalakkersuisullu nuannaarutigaa ukioq manna toqoraavimmut utaqqiisaagallartumik aaqiigallarneqarsimaammat taamaalilluni savaaqqanik pisiortorneq ingerlanneqarluni. Naalakkersuisulli aalajangiusimajuurpaat ukiuni aggersuni Neqi A/S-imut tunngatillugu ataavartumik aaqqiissutissamik angusaqartoqartariaqartoq.

Upernaq manna ilaqutariit meeqqallu atugarisaat pillugit Sisimiuni ataatsimeersuartoqarpoq qulequtaqartumik ”Ilaqutariit nukittuut”. Tassani aamma meeqqat inuusuttuaqqallu pikkorissaatigalutik ataatsimeersuartinneqarput qulequtaqartumik ”meeraalluni NUAN”. Ataatsimeersuarnerup siunertaraa suliniutissanik Naalakkersuisunut innersuussuteqarnissaq.

Tamanna iluatsilluartutut oqaatigineqarsinnaavoq, tassami innersuussutinik amerlasuunik pissanganartunillu Naalakkersuisut tunineqarput, tamannalu suleriaqqinnissamut tikkuussilluarnertut isigaarput. Meeqqat ataatsimeersuarnermi peqataasut Naalakkersuisunut oqariartuutigisaasa ilaat isumaqatigilluinnarpara, meeqqat oqarmata: “Angajoqqaat meeqqatik akisussaaffigaat”.

Maanna nuna tamakkerlugu ilaqutariit atugarisaat pillugit misissuineq sukumiisoq naammasseqqajaalersoq isumalluarfigaarput taamaattumillu suleriaqqinnissamut naalakkersuinikkut sulinissami siunniussaqaqarnissamut toqqammavissaqarlualernissarput neriulluarfigalutigu. Tamakku tamaasa ataatsimut katikkaanni pissutsit killiffipullu kiisalu ilisimasat eqqarsaatigalugit toqqammavissaqarlualuta tikkuussaqaqarsinnaalissagatta.

Kinguaassiuutitigut atonerluisarnerup iliuuseqarfiginera pingaartumillu suliniutit meeqqanut tunngasut ingerlaannassapput. Maajip qaammataani nunatsinni pitsaaliuinermik siunnersortit tamarmik PAARISA peqatigalugu Islandimi nunat avannarliit ataatsimeersuartitsinerat peqataaffigaat. Ataatsimeersuarnerup qulequtaraa sumiginnaaneq meeqqanillu naalliutsitsineq. Tamanna suliniutissanik nutaanik isumassarsisitsivoq kommuninilu suliniarnermi ilisimasanik nutaanik tunisilluni.

Inuunerlunnerit, pinngitsaaliilluni atoqateqarneq kinguaassiuutitigullu atonerluineq Nunatsinni ulluinnarni naammattoortakkatta ilagaat. Inuunerittamik taallugu suliniuteqarluni aallartisarneq Naalakkersuisut peqataaffigaat taamalu nuna tamakkerlugu pitsaaliuilluni suliniuteqartoqalerpoq. Suliaq taanna politiinit kommunillu arlallit sinniisaannit peqataaffigineqarpoq.

Inooqatigiinnermi ajornartorsiutit imigassamik atuivallaartoqarneratigut sakkortusarneqartarput, ajornartorsiutit qaangernissaat ajornarnerulersinneqartarluni. Imigassaq Nunatsinni imerneqartartoq inummut ataatsimut agguaqatigiissillugu annertuallaarujussuarpoq, pissutsillu ilungersunarluinnaraangata innuttaasut, pingaartumik meeqqat inuusuttullu illersorumallugit sernissorumallugillu sumiiffinni ataasiakkaani Naalakkersuisut imigassap tunisaaneramik sassaalliutigineqartarneranillu matusigallartariaqartarput, pinasuartumillu pitsaaliuinermik suliniutinik kommunit peqatigalugit aallartitsisarlutik.

Siusinaartumik pensionisiaqartarneq pillugu nassuiaat Inatsisartut ataatsimiinnissaanni matumani Naalakkersuisut saqqummiussissapput. Tassani pingaarnerusumik siunertaavoq siusinaartumik pensionisiaqalersartut ikilisinniarlugit suliniuteqarnissaq ilutigalugulu siusinaartumik pensionisiallit sulilerseqqinnissaat anguniarlugit ikiorsiissuteqartalernissaq taamalu siusinaartumik pensionisiallit sulisinnaassuseqartut atorluarneqarsinnaalissallutik.

Innarluutillit atugaasa pitsanngorsaaviginiarnerinut atatillugu suliniutit assigiinningsut ingerlanneqarput. Assersuutitut taaneqarsinnaavoq ulluni 9.-11. september Ilaqutariinnermut Peqqissutsimullu Naalakkersuisoqarfiup aaqqissuussaani isumasioqatigiissitsisoqarmat, Kultureqarnermut, Ilinniartitaanermut, Ilisimatusarnermut Ilageeqarnermullu Naalakkersuisoqarfiup aamma Inuusutissarsiornermut Suliffeqarnermut Inuusutissarsiuutinullu Ilinniartitaanermut Naalakkersuisoqarfiup suleqataaffigisaannik.

Innarluutillit ilinniarnissamut suliffeqarnissamullu periarfissaqarnerulernissaat anguniarlugi susassaqtut assigiinningsut isumasioqatigiissinneqarput siunnersuusiortinneqarlutillu, soorlu

innarluutillit ilinniagaqarniaraluarlutik suliffeqarniaraluarlutilluunniit aporfigisartagaasa qulaajaaffiginerisigut pitsanngorsaataasinnaasunillu siunnersuusiortitsinikkut.

Peqqinnissaqarfiup iluani sunniuteqarluartumik, pitsaassusilimmik paasinnilluartumillu eqqarsarnerunissaq qulakkeerniarlugu Sinerissamik Aqutsisoqarfik Dronning Ingridillu Napparsimavissua 2008-mi januarip qaammataani ataatsimut aqunneqalerput.

Peqqissutsimik aqutsisoqarfiup peqqinnissaqarfiup iluani nutaamik aaqqissuussilluni ingerlatsineq aallartisalerpaa nunallu immikkoortuini sisamani napparsimaveqalernissaq sulissutigilerlugu. Nunap immikkoortui taakku aqunneqarnerminni nutaaliorfiusut tamarmik napparsimaveqassapput arlalinnik peqqissarfittaqaartunik, napparsimasunik paaqqinniffittaqaartunik nunaqarfinnilu nakorsiarfarfeqaartunik. Taamaaliornikkut katsorsaaviit maanna pigineqartut tamarmik ingerlaannarsinnaangussapput.

Anguniagaavoq aalajangersimasumik sivisuumillu atorfinitsinneqartartut amerlanerulersinneqarnissaat, taamaaliornikkut napparsimasunik passussinermi pitsaassuseq ataqatigiissitsinerlu maannakkornit sukumiinerusumik ingerlanneqarsinnaaqqullugu. Tamanna anguneqassaaq sulisut assigiinngitsukkuutaat tamaasa eqqarsaatigalugit sulinermi avatangisit nukittorsarneqarnerisigut.

Peqqissutsimik aqutsisoqarfiup telemedicinip atugaalernissaanik suliniut aallartisarpaa sinerissami katsorsaavinni tamani Dronning Ingridillu Napparsimavissuani atortunik pilersuinermit. Taamaaliornikkut innuttaasut peqqinnissap iluani naligiimmik kiffartuunneqarnissaat qulakkeerniarneqarpoq kiisalu nappaatit najukkami pikkorissuseqaartumillu katsorsartarnissaannik kissaateqarneq naammassiniarneqarluni, taamalu innuttaasut pisariaqartitsinertik naapertorlugu immikkut ittumik katsorsarneqartarnissaat neqeroorutiginiarlugu.

Inatsisartut ukiakkut ataatsimiinnissaannut Meeqqerivitsialak pillugu peqqussutissatut siunnersuut Naalackersuisut oqaluuserisassanngortippaat. Kattuffiit, KANUKOKA naalackersuisoqarfiillu suliamut attuumassuteqaartut akuulluarnersigut siunnersuut naammassilluarneqarsimavoq. Maannalu Qaqortumi, Nuummi, Maniitsumi aamma Ilulissani meeqqerivinni inerisaanerit ilitersuinermit ilisimatusarnermillu ilaqartut Inerisaavik ikiortigalugu aallartinneqarput.

Meeqqat atuarfianni ukioqatigiit marluusut ataatsikkut naammassinissaannut atatillugu piareersaatit ilagaat Danmarkimi efterskolertussat immikkut amerlineqarnerat. Ukiq manna inuusuttut 460-it Danmarkimi efterskolini aallartipput, kiisalu Nunatsinni inuusuttut 254-it Qaqortumi, Maniitsumi, Sisimiuni aamma Kangerlussuarmi efterskolertutik aallartipput. Suliami matumani Nunatsinni højskolit aamma kommunit ataasiakkaat Kangerlussuarmilu borgerrådi suleqataalluarput. Nunatsinni efterskolertitsinermit misilittagarineqalersussat ilisimaneqalersussallu ataavartumik efterskoliliornermit tunngavigineqassapput.

Periarfissaq manna atorlugu kommunit efterskoleraqalernissamik suleqataasut tamaasa qujaffigaakka. Kommunit taakku peqataalluarnersigut inuusuttorpassuit meeqqat atuarfianit atuarnerminnik naammassinnittut taamaalillutik periarfissaqalermata efterskolernissaminnut aamma takutinneqarmat suleqatigiinnikkut qanoq ajunngitsigisumik angusaqartoqarsinnaasoq.

Ilinniarnertuunngorniarninnut akisussaaneq 1. januar 2009 Namminersornerullutik Oqartussanit tiguneqassaaq Folketingip ukiq manna inatsisiliorneratigut. Inatsisissatut

siunnersuut ukiaq manna Inatsisartut ataatsimiinneranni aalajangiiffissatut saqqummiunneqassaaq. Naalakkersuisullu Ilinniarnertuunngorniarfinni ilinniarnep nukittorsarnissaa siunertaralugu ilinniartitsisut, pisortat ilinniartullu suleqatigalugit ukiumoortumik isumasioqatigiittarnerit ukiaq manna aallarnissavaat.

Naalakkersuisut Danmarkimi ilisimatusarnermut ministeri suleqatigalugu silap pissusiata allanngoriartornera pillugu ilisimatusarfissamik 2009-mi aallartittussamik siunnersuusiortut. Ilisimatusarnermik suliaqarfissaq nutaaq taanna Pinnngortitaleriffik aamma Ilimmarfik suleqatigalugit pilersinneqassaaq. Silap pissusiata allanngoriartorneranik ilisimatusarfiup misissugarissavai nunatsinni nunanilu issittuni inuiaqatigiinnut nunatsinnilu nunanilu issittuni pinnngortitamut sunniutaasut. Paasisat atorneqassapput silap pissusiata allanngoriartorneranut iliuuserisassanut aamma aaqqiissuteqarniarnertut.

Palasinik aamma ilagiinni sulisorisanik allanik amigaateqarnerup qaangerneqarnissaa siunertaralugu ilinniagaqarnermik suliniutinik immikkut ittunik Naalakkersuisut aallartitsissapput taamatullu aamma palasit illuisa oqaluffiillu aserfallassimasut iluarsanneqarneri ilaatigut aallartinneqareersut 2009-mi nangillugit iluarsanneqassapput.

Nuannaarutigalugu ilanngullugu oqaatigissavara 5. oktober 2008 tussiutit nutaat ukiuni arlalissuarni sukumiisumik piareersarneqareerlutik saqqummersinneqassammata.

Ilagiinni suleqataasorpasuit utoqqartavullu ulluinnarni inuunitsinnut pingaaruteqarluarput anersaakkut timikkullu pisuunerulersitsillutik nukissamik tunniussuiuaramik, aamma tamaappoq inuunerinnerulernissatsinnik peqqissuunissatsinnillu peqatigiiffippasuarini nammineq kajumissutsimminnik suleqataasorpasuit, periarfissarlu manna atorlugu qutsavigissavakka.

Upperilluinnarlugu ilisimasarput tassaavoq suna tamarmi qernertuinnaanngitsoq aamma Nunatsinni inuunerput ajunngitsorpasuaqartoq pilluarnartorpasuaqarlunillu imaqarpoq.

Taamaattorli ukiuni makkunani inuuffigisatsinni sutigut tamatigut sillimmartaarnissarput pisariaqarluinnalerpoq. Ullut inuuffigisatta nutaamik eqqarsalernissatsinnik pingaartumillu naleqqussartuarnissatsinnik piumaffigaatigut.

Ukiorpasuarini pissusiusimasut sungiusimasagut allanngoriartorput. Nunarsuarmi sila kissatsikkiartorpoq, tamatumalu malitsigisaanik piginnaasaqarfinnut inuussutissarsiutinullu nutaanut ikaarsaariarnissamat immitsinnut piumaffigisariaqalernissarput piareersarfigisariaqarparput.

Naalakkersuisut sulinerat, Inatsisartut aalajangersagaannik tunngaveqartoq aamma 2007-imi Naalakkersuisooqatigiinnissamat isumaqatigiisummik tunngaveqartoq, taakku tunaartaralugit ingerlaqqissaaq. Aamma suliassat Inatsisartut aalajangigaat Naalakkersuisooqatigiinnilu isumaqatigiisutaasut inuiaqatigiinnut kalaallit pingaaruteqartut ingerlareersut assigiinnigitsut naammassineqarlutik piviusunngortinneqassapput.

Inatsisartut siulittaasuut ataqqinarpoq, Inatsisartunut ilaasortat ataqqinartut, taamatut oqaaseqarlunga Naalakkersuisut sinnerlugit ukiaq manna Inatsisartut ataatsimiinneranni angusaqarfiulluartumik sulilluarnissaanik kissaappakka.

Nuna manna uagut inunngorfigaarput siulitsinniit kingornussaralugu aamma siulitta siuliminnit taakkulu siuliminnit kingornussaraat. Nuna manna uagut kinguaatsinnut pigisassatut ingerlateqqittussaavarput aamma taakku kinguaassaminnut pigisassatut ingerlateqqittussaavaat. Siulivut ukiorpassuarni nunami اساسمینی inuuniarfikkuminaassinnaasumi peqqarniissinnaasumilu avataaniit ikiorneqarnissamik isumalluuteqaratik inuusinnaasimapput.

Siulitta nuna manna inuiannut allanut tunniussimanngisaannarpaat aamma tunniutinngisaannassavarput.

Aap, taqitinniarneqartaraluarput. Isit avataaniit isigisut nalilersuisullu amerlaqaat. Inuiattut ajornartorsiutigisavut neqitsiullugit nakkarsarniarneqartarpugut. Assigiinngitsorpassuartigut ajornartorsiuteqarnerput miserratigineqarsinnaanngilaq, taakkuli aaqqiiviginiarlugit sorpassuartigut iliuuseqarluta suliatinnik ingerlatsivugut.

Ajornartorsiutivut isiginngitsuusaarlugit miserratigalugillu ingerlatsiniarsarinngilagut, imaanngilarmi inuiattut ajornartorsiuteqaratta nammineerluta aalajangiisinnaassuseqarnerput ineriartortinneqassanngitsoq. Inuk imminut oqartussaaffigisoq kisimi akisussaassusermik pigisaqartuusarpoq, tamanna eqqaamassavarput.

Inuiaassutsip tulluusimaarutigineqarnerani qitiuvoq inuiaat tarningat, inuiaat anersaavat, inuiaassutsip qiterisaa, inuiaat namminiussusiata ineriartorneratalu sukarisassaa, allamullu sangusuussanngikkaanni ilisimassallugu pisariaqavissoq.

Novembarip 25-anni 2008-mi Namminersorneq pillugu innuttaasut taasitinneqarnerisa inernissaa pissangalluta qilanaarlutalu utaqqissavarput, taasititsisoqarnissaatalu tungaanut atorfilittat partiillu paasisitsiniaalluarnissaanik tamaasa kissaappakka.

Naalakkersuisut neriutigaat ukiaq manna Inatsisartut ataatsimiinneranni Nunatsinnut innuttaasunullu iluaqutaasussanik angusaqarluartoqarumaartoq.

Qujanaq